

УДК 069:339.375.2(476)

АНТИКВАРНІ ТВОРИ ЗІ СТАТУСОМ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ В МУЗЕЯХ БІЛОРУСІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Віола Казаніна

м. Мінськ

Проаналізовані контекст та особливості надання протягом перших двох десятиліть ХХІ століття статусу історико-культурної спадщини низці художніх артефактів, що експонуються в експозиціях державних музеїв Республіки Білорусь. Статус історико-культурної спадщини співвіднесений до міжнародного нормативу в даній галузі.

Ключові слова: антикварне мистецтво; історико-культурна спадщина Білорусі; культурне, природниче, усна і нематеріальна спадщина людства; музеї Білорусі.

Analyzes the context and the features of acquisition during the first two decades of the 21st century of the historical and cultural heritage status to a number of artifacts which are on display in the expositions of the Belarusian state museums. The status of historical and cultural heritage correlates with international standards in this field.

Keywords: antique art; historical and cultural heritage of Belarus; cultural, natural, oral and intangible heritage of mankind; museums of Belarus.

В Республіці Білорусь робота із надання статусу історико-культурної спадщини творам мистецтва та культури бере свій початок від приєднання країни до Конвенції ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини (1971) та Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003). Акти приєднання були підтвержені Указом Президії Верховної Ради Республіки Білорусь № 2124-ХІ від 25 травня 1988 року та Указом Президента Республіки Білорусь № 627 від 29 грудня 2004 року – відповідно.

ЮНЕСКО уже давно формує перелік історико-культурного надбання людства. В Білорусі статус «спадщини людства» першими отримали Мірський палац (Мірські замак), палац Радзивілів в Несвіжі (Нясвіжскі палацава-паркавы комплекс) та Геодезична дуга Струве (Дуга Струвэ). Наразі розглядається питання щодо надання такого високого статусу Августовському каналу (Аўгустоўскі канал), Спасо-Преображенському храму у Полоцьку (Спаса–Праабражэнская царква), Свято-Борисо-Глібській Коложській церкві в Гродно (Барысаглебская Каложская царква), костелам у Синковичах (Сынкавічы), Мурованці (Мураванка), Камаях (Камаі), а також пам'яткам поліського дерев'яного зодчества XVI-XIX століть [2]. Названі пам'ятки історичної нерухомості або уже функціонують як музеї, або вводяться до музейної сфери.

Розміщенні в експозиціях збірки стародавнього мистецтва – чисельні рухомі артефакти: картини, гравюри, ікони, книги, зброя, обладунки – увагу антикварів привертають в меншій мірі з точки зору аукціонів та обміну. Такого рівня спадок перебуває на обліку Державного переліку історико-культурних цінностей країни, який веде Міністерство культури Республіки Білорусь [1]. Наразі цими заходами обліковано близько 5,5 тисяч об'єктів, як матеріальних, так і нематеріальних. На них розповсюджуються положення Закону «Про охорону історико-культурної спадщини Республіки Білорусь» [3, с. 34]. Треба зазначити, що рухомі артефакти даної категорії, виготовлені зазвичай півстоліття тому, відносяться до категорії «антикварних».

На підставі рішення колегії Міністерства культури № 153 від 3 грудня 2008 року, при управліннях культури областей організовані місцеві колективи професіоналів з атрибуції пам'яток культурної спадщини. В їх складі: мистецтвознавці, музейні робітники, фахівці інших галузей науки. Те, що вони визначають «цінним», далі піддається ретельному розгляду та аналізу Білоруською республіканською науково-методичною радою з питань історико-культурної спадщини. Об'єкт (матеріальний артефакт або пам'ятка

нематеріальної творчості) проходить експертизу, отримує відповідний статус [3, с. 34]. Їй надається шифр, під яким об'єкт вноситься до переліку.

Нематеріальні елементи не є предметом даного дослідження. Якщо говорити про матеріальні артефакти, то статистика наявності антикваріату зі статусом «історико-культурна цінність» (ІКЦ) у вітчизняних музеях [1] виглядає наступним чином (Таблиця 1)

Таблиця 1 – Рухомі ІКЦ в музеях Білорусі

Області Республіки Білорусь					
Брестська	Вітебська	Гомельська	Гродненська	Мінська	Могилевська
Кількість рухомих ІКЦ (артефактів та колекцій) з шифрами					
3	5	2	21	37	-
Кількість музеїв, у фондах яких знаходяться перелічені ІКЦ					
2	2	2	3	8	-

Серед музеїв, що мають ІКЦ, є різні за статусом та величиною заклади: від невеликих районних (Лепельський краєзнавчий, Клецький історико-краєзнавчий) та більш крупних обласного рівня (Брестський краєзнавчий, Гродненський історико-археологічний) до загальнодержавного рівня, масштабних (Національний художній музей, Національний історичний) [1]. Очевидно, що певну кількість ІКЦ в Білорусі мають не тільки найкрупніші музеї.

За антикварно-ринковою вартістю і художньою цінністю ІКЦ вельми різні. В Бресті, наприклад, статус ІКЦ мають середньовічна кістяна фігурка шахового короля і дерев'яний самшитовий гребінь для волосся, які до внесення їх до списку ІКЦ навряд чи цікавили комерсантів. В той же час, у Національному історичному музеї зберігається ряд цінних ювелірних виробів, найбільш відомі із яких: золотий витий браслет XII століття із зооморфними завершеннями, виявлений у Мінську; та срібний «Пояс Вітовта» кінця XIV – початку XV століття, вагою у 805,4 грам, прикрашений

рослинним орнаментом, зображенням птахів та василісків. Усі перелічені предмети внесені до державного переліку ІКЦ з наданням їм 1-ої категорії цінності [1]. Зауважимо, головним критерієм отримання статусу ІКЦ є не ринкова вартість, а цінність та значення для історії, культури, самоідентифікації народу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. Kultura.by [Электронный ресурс]. URL: <http://kultura.by/uploads/files/Gosspisok-sajt-2018-13.03.pdf>. (дата звернення: 06.03.2021).

2. Котлярова Ж. Игорь Чернявский: О списке ЮНЕСКО, Кодексе о культуре и хозяйском отношении к наследию. Pravo.by [Электронный ресурс]. URL: <http://pravo.by/novosti/obshchestvenno-politicheskie-i-v-oblasti-prava/2018/may/29052/>. (дата звернення: 06.03.2021).

3. Хвир Н. Состояние и проблемы охраны нематериального культурного наследия Республики Беларусь. *Аўтэнтычны фальклор: праблемы вывучэння, захавання, пераймання: зборнік навуковых прац / рэдкал. : М. Мажэйка (адк. рэд.). Мінск: БДУКМ, 2009. С. 34-35.*